

LBRIS

We know
books

CONSTANTIN NEGRUZZI
PROZA ROMANTICĂ.
NEGRU PE ALB

Prefață, note explicative, glosar și bibliografie
de **Margareta Curtescu**

Știința

7 | Scrisul ca probă de autenticitate: proza lui Constantin Negruzzi

NUVELE ROMANTICE

24 | Alexandru Lăpușneanu (1564–1569)

46 | O alergare de cai (Скачка)

NEGRU PE ALB

(Scrisori la un prieten)

70 | Scrisoarea I (Primblare)

75 | Scrisoarea II (Rețetă)

77 | Scrisoarea III (Vandalism)

81 | Scrisoarea IV (Un poet necunoscut)

85 | Scrisoarea V (Iepurărie)

87 | Scrisoarea VI (Catacombele M. Neamțu)

90 | Scrisoarea VII (Calipso)

92 | Scrisoarea VIII (Pentru ce țiganii nu sunt români)

103 | Scrisoarea IX (Fiziologia provincialului)

106 | Scrisoarea X (Despre Mitropolia Moldaviei)

108 | Scrisoarea XI (Amintire funebră)

110 | Scrisoarea XII (Pâcală și Tândală)

115 | Scrisoarea XIII (Lumânărică)

117 | Scrisoarea XIV (Critică)

120 | Scrisoarea XV (Critică)

123 | Scrisoarea XVI (Critică)

125 | Scrisoarea XVII (Critică)

127 | Scrisoarea XVIII (Slavonisme)

129 | Scrisoarea XIX (Ochire retrospectivă)

136 | Scrisoarea XX (Statistica lupilor)

139 | Scrisoarea XXI (Trisfetitele)

141 | Scrisoarea XXII (Istoria unei plăcinte)

143 | Scrisoarea XXIII ("H τὰν ἢ ἐπὶ τὰν)

145 | Scrisoarea XXIV (Un vis)

149 | Scrisoarea XXV (Omul de țară)

152 | Scrisoarea XXVI (Proprietate păgubitoare)

154 | Scrisoarea XXVII (Un proțes de la 1826)

156 | Scrisoarea XXVIII (Pelerinagiu)

166 | Scrisoarea XXIX (Judanii și florile)

169 | Scrisoarea XXX (Băile de la Ems)

174 | Epilog

175 | Glosar

185 | Bibliografie

ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL (1564–1569)

I.

Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...!

Iacov Eraclid¹, poreclit Despotul, perise ucis de buzduganul lui Ștefan Tomșa², care acum cârmuia țara, dar Alexandru Lăpușneanul³, după înfrângerea sa în două rânduri, de oștile Despotului, fugind la Constantinopol⁴, izbutise a lua oști turcești și se înturna acum să izgonească pe răpitorul Tomșa și să-și ia scaunul, pre care nu l-ar fi perdut, de n-ar fi fost vândut de boieri. Întrase în Moldavia, întovărășit de șapte mii spahii și de vro trei mii oaste de strânsură. Însă pe lângă aceste, avea porunci împărătești cătră hanul tatarilor Nogai, ca să-i deie oricât ajutor de oaste va cere.

Lăpușneanul mergea alături cu vornicul Bogdan, amândoi călări pe armasari turcești și înarmați din cap până în picioare.

– Ce socioți, Bogdane, zice după puțină tăcere, izbândi-vom oare?

– Să nu te îndoiești, Măria-Ta, răspunse curtezanul, țara geme subt asuprirea Tomșei. Oastea toată se va supune cum i se va făgădui mai mare simbrie. Boierii, câți i-au mai lăsat vii, numai frica morții îi mai ține, dar cum vor vedea că Măria Ta vii cu putere, îndată vor alerga și-l vor lăsa.

– Să deie Dumnezeu să n-aib nevoie a face ceea ce au făcut Mircea-Vodă la munteni⁵; dar ți-am mai spus, eu îi cunosc pre boierii noștri, căci am trăit cu dânșii.

– Aceasta rămâne la înalta înțelepciunea Măriei Tale.

Vorbind așa, au ajuns aproape de Tecuci⁶, unde poposiră la o dumbravă.

– Doamne, zise un aprod apropiindu-se, niște boieri sosind acum cer voie să se înfățișeze la Măria Ta.

– Vie, răspuse Alexandru.

Curând intrară sub cortul unde el ședea încungiurat de boierii și căpitanii săi, patru boieri, din care doi mai bătrâni, iar doi juni. Aceștii erau vornicul Moțoc⁷, postelnicul Veveriță, spatarul Spancioc⁸ și Stroici.

Apropiindu-se de Alexandru-Vodă, se închinară până la pământ, fără a-i săruta poala după obicei.

– Bine-ați venit, boieri! zise acesta silindu-se a zâmbi.

– Să fii Măria Ta sănătos, răspuseră boierii.

– Am auzit, urmă Alexandru, de bântuirile țării și am venit s-o mântui; știu că țara m-așteaptă cu bucurie.

– Să nu bănuiești, Măria Ta, zise Moțoc, țara este liniștită și poate că Măria Ta ai auzit lucrurile precum nu sunt; căci așa este obiceiul norodului nostru, să facă din țânțar armăsar⁹. Pentru aceea obștia ne-au trimis pre noi să-ți spunem că norodul nu te vrea, nici te iubește și M[ăria] Ta să te întorci înapoi ca...

– Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau, răspuse Lăpușneanul, a căruia ochi scânteiră ca un fulger, și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi și voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră¹⁰. Să mă-ntorc? Mai degrabă-și va întoarce Dunărea cursul îndărăpt. A! Nu mă vrea țara? Nu mă vreți voi, cum înțeleg?

– Solului nu i se taie capul, zise Spancioc; noi suntem datori a-ți spune adevărul. Boierii sunt hotărâți a pribegi la unguri, la leși și la munteni, pe unde au toți rude și prieteni. Vor veni cu oști streine și vai de biata țară când vom avea războaie între noi și poate și Măriei Tale nu-i va fi bine, pentru că domnul Ștefan Tomșa...

– Tomșa! Ei te-au învățat a vorbi cu atâta dârzie? Nu știu cine mă oprește să nu-ți sfârm măselele din gură cu buzduganul acesta, zise apucând măciuca de arme din mâna lui Bogdan. Ticălosul acel de Tomșa v-au învățat...?

– Ticălos nu poate fi acel ce s-au învrednicit a se numi unsul lui Dumnezeu, zise Veveriță.

– Au doar nu sunt și eu unsul lui Dumnezeu? au doar nu mi-ați jurat și mie credință, când eram numai stolnicul Petre? Nu m-ați ales voi? Cum au fost oblăduirea mea? Ce sânge am vărsat? Care s-au întors de la ușa mea, fără să câștige dreptate și mângâiere? Și însă, acum nu mă vreți, nu mă iubiți? Ha! ha! ha!

Râdea; mușchii i se suceau în răsul acesta și ochii lui hojma clipeau.
— Cu voia Măriei Tale, zise Stroici, vedem că moșia noastră a să cadă de isnoavă¹¹ în călcarea păgânilor. Când astă negură de turci va prăda și va pustii țara, pe ce vei domni Măria Ta?

— Și cu ce vei sătura lăcomia acestor cete de păgâni ce aduci cu Măria Ta? adăogi Spancioc.

— Cu averile voastre, nu cu banii țăranilor pre care-i jupiți voi. Voi mulgeți laptele țării, dar au venit vremea să vă mulg și eu pre voi. Destul, boieri! Întoarceți-vă și spuneți celui ce v-au trimis ca să se ferească să nu dau peste el, de nu vrea să fac din ciolanile lui surle și din pelea lui căptușeală dobelor mele.

Boierii ieșiră mâhniți; Moțoc rămase.

— Ce-ai rămas? întrebă Lăpușneanul.

— Doamne! Doamne! zise Moțoc, căzând în genunchi, nu ne pe-depsi pre noi după fărădelegile noastre! Adă-ți aminte că ești pământean, adă-ți aminte de zisa scripturei și iartă greșiților tăi! Cruță pre biata țară. Doamne! sloboade oștile aceste de păgâni; vină numai cu câți moldoveni ai pe lângă Măria Ta și noi chizeșluim că un fir de păr nu se va clăti din capul Înălțimei Tale; și de-ți vor trebui oști, ne vom înarma noi cu femei și copii, vom rădica țara în picioare, vom rădica slugile și vecinii noștri. Încredi-te în noi!

— Să mă-ncred în voi? zise Lăpușneanul înțelegând planul lui. Pe-semne gândești că eu nu știu zicătoarea moldovenească: „Lupul părul schimbă, iar năravul bă”¹² Pesemne nu vă cunosc eu și pre tine mai vartos? Nu știu că, fiind mai mare peste oștile mele, cum ai văzut că m-au biruit, m-ai lăsat?¹³ Veveriță îmi este vechi dușman, dar încai niciodată nu s-au ascuns; Spancioc este încă tânăr, în inima lui este iubire de moșie; îmi place a privi sumeția lui, pre care nu se silește a o tăinui. Stroici este un copil, care nu cunoaște încă pre oameni, nu știe ce este îmbunarea și minciuna; lui i se par că toate paserile ce zboară se mănâncă¹⁴. Dar tu, Moțoc? învechit în zile rele, deprins a te ciocoi la toți domnii, ai vândut pre Despot, m-ai vândut și pre mine, vei vinde și pre Tomșa; spune-mi, n-aș fi un nătărău de frunte, când m-aș încrede în tine? Eu te iert însă, c-ai îndrăznit a crede că iar mă vei putea înșela, și îți făgăduiesc că sabia mea nu se va mânji în sângele tău; te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă mai ușurezi de blăstemurile norodului. Sunt alți trântori de care trebuie curățit stupul.

Moțoc îi sărută mâna, asemenea cânelui care, în loc să mușce, linge mâna care-l bate. El era mulțămit de făgăduința ce câștigase;

știa că Alexandru-Vodă a să aibă nevoie de un intrigant precum era el. Deputații erau porunciți de Tomșa, ca neputând înturna pre Lăpușneanul din cale, să-și urmeze drumul la Constantinopol, unde, prin jaloare și dare de bani, să mijlocească mazilia lui. Dar văzând că el venea cu însuși învoirea Porții; pe de alta, sfindu-se a se întoarce fără nicio ispravă la Tomșa, cerură voie să rămâie a-l întovărăși. Acesta era planul lui Moțoc ca să se poată lipi de Lăpușneanul. Voia li se dete.

II.

Ai să dai samă, doamnă!...

Tomșa, nesimțindu-se în stare a se împotrivi, fugise în Valahia și Lăpușneanul nu întâlnise nicio împiedicare în drumul său. Norodul pretutindene îl întâmpina cu bucurie și nădejde, aducându-și aminte de întâia lui domnie, în care el nu avusese vreme a-și dezvăli urâtul caracter.

Boierii însă tremurau. Ei aveau două mari cuvinte a fi îngrijiți: știau că norodul îi urăște, și pre domn că nu-i iubește.

Îndată ce sosise, Lăpușneanul porunci să împle cu lemne toate cetățile Moldaviei, afară de Hotin¹⁵ și le arse, vrând să strice prin aceasta azilul nemulțămiiților, carii de multe ori, sub adăpostul zidurilor acestora, urzeau comploturi și ațâtau revolte. Ca să sece influința boierilor și să stârpească cuiburile¹⁶ feudalității, îi despoia de averi sub feluri de pretexte, lipsindu-i cu chipul acesta de singurul mijloc cu care puteau ademeni și corupe¹⁷ pre norod.

Dar nesocotind de ajuns planul acesta, îi omorea din când în când. La cea mai mică greșală dregătorească, la cea mai mică plângere ce i s-arăta, capul vinovatului se spânzura în poarta curții, cu o țidulă vestitoare greșalei lui, adevărate sau plâsmuite și el nu apuca să putrezească, când alt cap îi lua locul.

Nime nu îndrăznea a grăi împotriva lui, cu cât mai vârtos a lucra ceva. O gvardeie numeroasă de lefecii albanezi, serbi, unguri, izgoniți pentru relele lor fapte, își aflaseră scăpare lângă Alexandru, care, plătindu-i bine, îi avea hărăziți; iar oștile moldovene, sub căpitani creature a lui, le ținea pe margineni; slobozând însă pre ostași pe la casele lor, le mărginise în puțin număr.

Într-o zi el se primbla singur prin sala palatului domnesc. Avusese o lungă vorbă cu Moțoc, care intrase iar în favor și care ieșea, după ce îi înfățișase planul unei nouă contribuții. Se părea neastâmpărat, vorbea singur și se cunoștea că meditează vreo nouă moarte, vreo nouă daună, când o ușă laturalnică, deschizându-se, lăsă să între doamna Ruxandra.

La moartea părintelui ei, bunului Petru Rareș¹⁸, care – zice hronica – cu multă jale și mâhniciune a tuturor s-au îngropat în sf.[ânta] monastirea Probota, zidită de el, Ruxandra rămăsese în fragedă vârstă, sub tuturatul a doi frați mai mari, Iliș și Ștefan. Iliș¹⁹, urmând în tronul părintelui său, după o scurtă și desfrânată domnie, se duse la Constantinopol, unde îmbrătoșă mahometismul și în locul lui se sui pe tron Ștefan²⁰. Acesta fu mai rău decât fratele său; începu a sili pre străini și pre catolici a-și lepăda relegea²¹, și multe familii bogate ce se locuiseră în țară pribegiră din pricina aceasta, aducând sărăcie pământului și cădere negoțului. Boierii care, cei mai mulți, era încuscriți cu polonii și cu ungurii, se supărară, și corăspunzându-se cu boierii pribegi, hotărâră pieirea lui. Poate ar fi mai întârziat a-și pune în lucrare planul, dacă desfrânarea lui nu l-ar fi grăbit. „Nu hălăduia de răul lui nicio jupâneasă, dacă era frumoasă”, zice hronicarul în naivitatea sa. Într-o zi, când se afla la Țuțora, nemaiășteptând sosirea boierilor pribegi, boierii ce erau cu dânsul, ca să nu-l scape, au tăiat frânghiile cortului sub carele el ședea și, dând năvală, l-au ucis²².

Acum numai Ruxandra rămăsese din familia lui Petru Rareș și pre dânsa boierii ucigași o hotărâseră a fi soție un oarecărui numit Jolde, pre care ei îl alesesără de domn. Dar Lăpușneanul, ales de boierii pribegi, întâmpinând pre Joldea, îl birui și, prinzându-l, îi tăie nasul și-l dete la călugărie; și ca să tragă inimile norodului în care via încă pomenirea lui Rareș, se însură și luă el pre fiica lui²³.

Astfel gingașa Ruxandra ajunsese a fi parte biruitorului.

Când intră în sală, ea era îmbrăcată cu toată pompa cuvenită unii soții, fiice și surori de domn.

Peste zobonul de stofă aurită, purta un benișel de felendreș albas-tru blănit cu samur, a căruia mânice atârnavu dinapoi; era încinsă cu un colan de aur, ce se închia cu mari paftale de matostat, împregiurate cu petre scumpe; iar pe grumazii ei atârna o salbă de multe șiruri de margaritar. Șlicul de samur, pus cam într-o parte, era împodobit cu un surguci alb și sprijinit cu o floare mare de smaragde²⁴. Părul ei, după moda de atuncea, se împărțea despletit pe umerii și spatele

sale. Figura ei avea acea frumusețe care făcea odinioară vestite pre femeile României și care se găsește rar acum, degenerând cu amestecul națiilor străine. Ea însă era tristă și tânjitoare, ca floarea espusă arșiții soarelui, ce nu are nimic s-o umbrească. Ea văzuse murind pre părinții săi, privise pre un frate lepădându-și relegea și pre celalalt ucis; și mai întâi hotărâtă de obștie a fi soția lui Jolde (pre care nici îl știa), acum fusese silită de aceeași obștie, care dispoza²⁵ de inima ei fără a o mai întreba, a da mâna lui Alexandru-Vodă, pre care cinstindu-l și supuinu-i-se ca unui barbat, ar fi voit să-l iubească, dacă ar fi aflat în el cât de puțină simțire omenească.

Apropiindu-se, se plecă și-i sărută mâna. Lăpușneanul o apucă de mijloc, și rădicându-o ca pre o pană, o puse pe genunchii săi.

– Ce veste, frumoasa mea doamnă? zise el sărutând-o pe frunte; ce pricină te face astăzi, când nu-i sărbătoare, a-ți lăsa fusele? Cine te-au trezit așa de dimineată?

– Lacrimile jupânesilor văduve care se varsă la ușa mea și care strigă răsplătire la Domnul Hristos și la Sfânta Născătoare, pentru sângele care verși.

Lăpușneanul, posomorându-se, desfăcu brațele; Ruxandra căzu la picioarele lui.

– O, bunul meu domn! viteazul meu soț! urmă ea, destul! Ajungă atâta sânge vărsat, atâtea văduvii, atâta sărimani! Gândește că Măria Ta ești prea puternic și că niște săraci boieri nu-ți pot strica. Ce-ți lipsește Măriei Tale? N-ai cu nime război; țara este liniștită și supusă. Eu, Dumnezeu știe! cât te iubesc! și copiii Măriei Tale sunt frumoși și tineri. Judecă că după viață este și moarte și că Măria Ta ești muritor și ai să dai seamă! Pentru că, cu monăstirile nu se răscumpără sângele, ci mai ales ispitești și înfrunți pre Dumnezeu, socotind că făcând biserici îl poți împăca, și...

– Muiere nesocotită! strigă Lăpușneanul sărind drept în picioare și mâna lui, prin deprindere, se răzămă pe junghiul din cingătoarea sa; dar îndată, stăpânindu-se, se plecă și, rădicând pre Ruxandra de jos:

– Doamna mea! îi zise, să nu-ți mai scape din gură astfel de vorbe nebune, că, zău, nu știi ce se poate întâmpla. Mulțămeste Sfântului Mare Mucenic Dimitrie izvorătorul de mir, a cărui hram se prăznuiește la biserica ce noi i-am făcut la Pângărați²⁶, că ne-au oprit de a face un păcat, aducându-ne aminte că ești mama copiilor noștri.

– De așa ști că mă vei și omorî, nu pot să tac. Ieri, când voiam să întru, o jupâneasă cu cinci copii s-au aruncat înaintea rădvanului meu

și m-au oprit arătându-mi un cap țintuit în poarta curții; „Ai să dai seamă, doamnă! Îmi zise, că lași pre bărbatul tău să ne taie părinții, bărbații și frații... Uită-te, doamnă, acesta-i bărbatul meu, tatăl copiilor acestora, care au rămas săraci! Uită-te!” și îmi arăta capul sângeros și capul se uita la mine grozav! Ah! Stăpâne! de atunci neîncetat văd capul acela și mi-e tot frică! Nu pot să mă odihnesc!

– Și ce vrei? întrebă Lăpușneanul zâmbind.

– Vreau să nu mai verși sânge, să încetezi cu omorul, să nu mai văd capete tăiete, că sare inima din mine.

– Îți făgăduiesc că de poimâne nu vei mai vedea, răspunse Alexandru-Vodă; și mâne îți voi da un leac de frică.

– Cum? ce vrei să zici?

– Mâne vei vedea. Acum, dragă doamnă, du-te de-ți vezi copiii și caută de casă cum se cuvine unei bune gospodine și pune la cale să ne gătească un ospăț, căci mâne dau masă mare boierilor.

Doamna Ruxandra ieși după ce iarăși îi sărută mâna. Bărbatul său o pitreco până la ușă.

– Ei! pus-ai toate la cale? întrebă el, viind grabnic cătră armașul său, care intrase atunce.

– Tot este gata.

– Dar oare vor veni?

– Vor veni.

III.

Capul lui Moțoc vrem...

De cu seară se făcuse de știre tuturor boierilor să se adune a doua zi, fiind sărbătoare, la mitropolie, unde era să fie și Domnul, ca să asculte liturghia și apoi să vie să prânzească la curte.

Când sosi Alexandru-Vodă, sfânta slujbă începuse și boierii erau toți adunați.

Împotriva obiceiului său, Lăpușneanul, în ziua aceea, era îmbrăcat cu toată pompa domnească. Purta corona Paleologilor²⁷ și peste dulama poloneză de catifea stacoșie, avea cabanița turcească. Nicio armă nu avea alta decât un mic junghi cu plăselele de aur; iar printre bumbii dulâmii se zărea o zea de sârmă.

După ce a ascultat sf[ânta] slujbă, s-a coborât din strană, s-a închinat pe la icoane și, apropiindu-se de racla Sf. Ioan cel Nou²⁸, s-a plecat

cu mare smerenie și a sărutat moaștele sfântului. Spun că în minutul acela el era foarte galben la față și că racla sfântului ar fi tresărit.

După aceasta, suindu-se iarăși în strană, se înturnă către boieri și zise:

„Boieri dumneavoastră! De la venirea mea cu a doua domnie și până astăzi, am arătat asprime către mulți; m-am arătat cumplit, rău, vărsând sângele multora. Unul Dumnezeu știe de nu mi-a părut rău și de nu mă căiesc de aceasta; dar dumneavoastră știți că m-a silit numai dorința de a vedea contenind gâlcevurile și vânzările unora și altora, care ținteau la răsipă țării și la peirea mea. Astăzi sânt altfel trebile. Boierii și-au venit în cunoștiință; au văzut că turma nu poate fi fără păstor, pentru că zice Mântuitorul: «Bate-voi păstorul, și se vor împrăștia oile».

Boieri dumneavoastră! Să trăim de acum în pace, iubindu-ne ca niște frați, pentru că aceasta este una din cele zece porunci: Să iubești pre aproapele tău ca însuți pre tine și să ne iertăm unii pre alții, pentru că sântem muritori, rugându-ne Domnului nostru Iisus Hristos – își făcu cruce – să ne ierte nouă greșalele, precum iertăm și noi greșiților noștri”²⁹.

Sfârșind această deșanțată cuvântare, merse în mijlocul bisăricii și, după ce se închină iarăși, se înturnă spre norod în față, în dreapta și în stânga, zicând:

– Iertați-mă, oameni buni și boieri dumneavoastră!

– Dumnezeu să te ierte, Măria Ta! răspunseră toți, afară de doi juni boieri ce sta gânditori, răzâmați de un mormânt lângă ușă, însă nime nu le-a luat seama.

Lăpușneanul ieși din biserică, poftind pre boieri să vie ca să ospăteze împreună; și încălecând, se înturnă la palat. Toți se împrăștiară.

– Cum îți pare? zise unul din boierii care i-am văzut că nu iertase pre Alexandru-Vodă.

– Te sfătuiesc să nu te duci astăzi la dânsul la masă, răspunse celalalt; și se amestecară în norod. Acești erau Spancioc și Stroici.

La curte se făcuse mare gătire pentru ospățul acesta. Vestea se împrăștiase că domnul se împăcase cu boierii; și boierii se bucurau de o schimbare ce le da nădejde că vor putea ocupa iarăși posturi, ca să adune nouă avuții din sudoarea țaranului. Cât pentru norod, el era indiferent; el din împăcarea aceasta nu aștepta vreun bine, nici prepu-nea vreun rău. Norodul se învoia cu oblăduirea lui Alexandru-Vodă; cârtea numai asupra ministrului său Moțoc, care întrebuița creditul ce avea la domn, spre împilarea gloatei. Căci, deși era necontenite

jalobele obștiei pentru jăfuirile lui Moțoc, Lăpușneanul sau nu răspundea, sau nu le asculta.

Ceasul prânzului apropiindu-se, boierii începură a veni călări, întovărășiți fieștecare de câte două-trei slugi. Luau seamă însă că curtea era plină de lefecii înarmați și că patru tunuri sta îndreptate spre poartă; dar socoteau că sunt puse pentru a serba, după obicei, ceremonia prin salve. Unii poate că și prepuneau vreo cursă, dar odată intrând, nu se mai putea înturna; căci porțile erau străjuite și păzitorii porunciți a nu lăsa să iasă nime.

Adunându-se, boierii, 47 la număr, Lăpușneanul se puse în capul mesii, având în dreapta pre logofătul Troțușan și în stânga pre vornicul Moțoc. Începură a zice din surle; și bucatele se aduseră pe masă.

În Moldavia, pe vremea aceea, nu se întrodusesese încă moda mâncărilor alese. Cel mai mare ospăț se cuprindea în câteva feluri de bucate. După borșul polonez, veneau mâncări grecești ferte cu verdețuri, care pluteau în unt; apoi pilaful turcesc, și, în sfârșit, fripturile cosmopolite. Pânza mesii și șervetele erau de filaliu țesute în casă. Tipsiile pe care aduceau bucatele, talgerile și păharele erau de argint. Pe lângă părete sta așezate în rând mai multe ulcioare pântecoase, pline de vin de Odobești și de Cotnar³⁰ și la spatele fieștecăruia boier dvorea³¹ câte o slugă, care *dregea*. Toate aceste slugi erau înarmate.

În curte, pe lângă două junci și patru berbeci fripți, erau trei poloboace desfundate, pline de vin; slujitorii mâncau și beau; boierii mâncau și beau. Acum capetele începuseră a se înfierbânta: vinul își făcea lucrare. Boierii închinau și urau pre domn cu vivate³² zgomoatoase, la care răspundeau lefecii prin chiote și tunurile prin bubuit.

Acum era aproape a se scula de la masă, când Veveriță rădică paharul și închinând zise:

– Să trăiești întru mulți ani, Măria Ta! să stăpânești țara în pace și milostivul Dumnezeu să te întărească în gândul ce ai pus de a nu mai strica pre boieri și a bântui norodul...

N-apucă să sfârșească, căci buzduganul armașului, lovind-l drept în frunte, îl obori³³ la pământ.

– A! voi ocărăți pre domnul vostru! strigă acesta; la ei, flăcăi!

În minut, toți slujitorii de pe la spatele boierilor, scoțând junghiurile, îi loviră; și alți ostași, aduși de căpitanul de lefecii, intrară și năpustiră cu sabiile în ei. Cât pentru Lăpușneanul, el luasă pre Moțoc de mână și se trăsese lângă o fereastră deschisă, de unde privea măcelăria ce începuse. El râdea; iar Moțoc, silindu-se a râde ca să placă

stăpânului, simțea părul zburându-i-se pe cap și dinții săi clănțaind. Și cu adevărat era groază a privi această scenă sângeroasă. Închiiuși și cineva într-o sală de cinci stânjini lungă și de patru lată, o sută și mai mulți oameni ucigași și hotărâți spreucidere, călăi și osândiți, luptându-se, unii cu furia deznădejdei, și alții cu aprinderea beției. Boierii, neavând nicio grijă, surprinși mișălește pe din dos, fără arme, cădeau fără a se mai împotivi. Cei mai bătrâni mureau făcânduși cruce; mulți însă din cei mai juni se apărau cu turbare; scaunele, talgerele, tacâmurile mesii se făceau arme în mâna lor; unii, deși răniți, se încleștau cu furie de gâtul ucigașilor și, nesocotind ranele ce priimeau, îi strângeau până-și înădușeau. Dacă vreunul apuca vreosabie, își vindea scump viața. Mulți lefecii periră, dar în sfârșit nu mai rămăsă niciun boier viu. Patruzeci și șapte de trupuri zăceau pe parchet! În lupta și trânta aceasta, masa se răsturnase; ulcioarele se spărseseră și vinul amestecat cu sânge făcuse o baltă pe lespezile salei.

Odată cu omorul de sus, începuse uciderea și în curte. Slugile boierilor, văzându-se lovite fără veste de soldați, plecară de fugă. Puțini care scăpară cu viață, apucând a sări peste ziduri, dasă larmă pe la casele boierilor; și invitând pre alte slugi și oameni boierești, burzuluișeră norodul și tot orașul alergase la poarta curții, pre care începuse a o tăia cu securile. Ostași! amețiți de beție făceau numai o slabă împotivire. Gloata se întărta din mult în mai mult.

Lăpușneanul, pre care îl înștiințase de pornirea norodului, trimise pre armașul să-i întrebe ce vor și ce cer? Armașul ieși.

– Ei, vornice Moțoaice, zise apoi înturnându-se spre acesta, spune, n-am făcut bine că m-am mântuit de răii aceștii și am scăpat țara de o așa râie?

– Măria Ta, ai urmat cu mare înțelepciune, răspunse mârșavul curtezan; eu de mult aveam de gând să sfātuiesc pre M[ăria] Ta la aceasta, dar văd că înțelepciunea Măriei Tale au apucat mai nainte și ai făcut bine că i-ai tăiat; pentru că... fiindcă... era să...

– Văd că armașul întârzie, zise Lăpușneanul curmând pre Moțoc, care se învălmășea în vorbă. Îmi vine să poruncesc să deie cu tunurile în prostimea acea. Ha, cum socoți și dumneata?

– Așa, așa, să-i împoaște cu tunurile; nu-i vreo pagubă c-or muri câteva sute de moșici, de vreme ce au perit atâta boieri. Da, să-i omoare de istov³⁴.

– M-așteptam s-aud asemenea răspuns, zise cu oțărare Lăpușneanul, dar să vedem întâi ce vor.